

HOẠT ĐỘNG CỦA BAN XÃ HỘI HỌC TRONG NHỮNG NĂM GẦN ĐÂY

VŨ KHIÊU

Đã từ lâu, nhận rõ vai trò thiết yếu của xã hội học Mác – Lênin trong sự nghiệp cách mạng, các đồng chí lãnh đạo Đảng và nhà nước đã từng nhắc nhở Ủy ban Khoa học xã hội về việc xây dựng và phát triển ngành Xã hội học.

Năm 1975 đất nước được hoàn toàn giải phóng, chủ nghĩa thực dân mới để lại ở miền nam một loạt vấn đề xã hội cần được nghiên cứu và phân tích. Ban xã hội được thành lập trong những ngày ấy, đã đi vào nghiên cứu một loạt vấn đề nhằm tìm hiểu tình hình và thái độ của các tầng lớp nhân dân sau giải phóng và hậu quả của chủ nghĩa thực dân mới trên nhiều lĩnh vực.

Đại hội lần thứ IV của đảng năm 1976 lại nhấn mạnh sự cần thiết phải đẩy mạnh công tác xã hội học. Ủy ban khoa học xã hội đã phát triển thêm các bộ môn xã hội học tại cả ở Hà Nội và thành phố Hồ Chí Minh, thúc đẩy nhanh chóng việc xây dựng ngành xã hội học và triển khai một loạt những công trình điều tra xã hội học cấp thiết đang được đề ra. Năm 1978, Nhà nước chính thức giao cho ban Xã hội học tham gia đề tài về nhà ở Việt Nam và nghiên cứu đề tài này từ góc độ xã hội học.

Trải qua 7 năm công tác từ ngày thành lập, ban xã hội học đã ngày một trưởng thành và đạt được những thành tựu nhất định cả về mặt công tác và mặt tổ chức.

1. Xây dựng được một đội ngũ hăng say công tác và có trình độ tối thiểu về xã hội học. Xã hội học là một bộ môn khoa học mới mẻ. Nó được xây dựng trên cơ sở phương pháp luận của duy vật lịch sử nhưng không đồng nhất với duy vật lịch sử. Nó là bộ môn khoa học được hình thành trên cơ sở chủ nghĩa Mác – Lênin và tiếp thu những thành tựu tổng hợp của nhiều bộ môn khoa học khác.

Đào tạo một cán bộ xã hội học vì thế là một quá trình rất lâu dài và vất vả. Người làm công tác xã hội học trước hết phải có kiến thức về triết học để có khả năng phân tích và khái quát những hiện tượng của cuộc sống. Người đó lại phải có trình độ kinh tế chính trị học để nghiên cứu và phân tích mọi hiện tượng xã hội từ cơ sở hạ tầng của nó. Người nghiên cứu xã hội học lại phải có trình độ toán học nhất định để có khả năng vận dụng tính toán, thống kê, so sánh, và nghiên cứu định lượng các mặt của đời sống. Người làm công tác xã hội học lại phải có một trình độ văn hoá rộng để am hiểu các mặt phong phú của xã hội: tâm lý học, sử học, dân tộc học, văn học, nghệ thuật v.v...Sau cùng, người nghiên cứu xã hội học phải nắm vững hệ thống phương pháp và kỹ thuật chuyên môn của mình như sưu tầm tài liệu, quan sát tình hình, đặt câu hỏi phỏng vấn, sử dụng máy tính, phân tích vấn đề trên cơ sở những tư liệu thu thập được.

Để đào tạo đội ngũ này, Ủy ban Khoa học xã hội đã giao cho một số đồng chí có quá trình lâu dài trong công tác lý luận và thực tiễn cách mạng đứng ra đảm nhiệm.

Sau 7 năm công tác, tại Hà Nội và tại thành phố Hồ Chí Minh, ngành xã hội học đã có hơn 50 cán bộ trẻ tuổi tốt nghiệp các trường đại học : Kinh tế chính trị học, Kinh tế kế hoạch, Văn học, Sử học, Tâm lý học, trưởng thành dần trong quá trình vừa học vừa làm. Những cán bộ trên đã được bổ túc một chương trình triết học trên đại học , học xong chương trình xã hội học. Sau đó, họ lại được nghe bốn giáo sư Liên Xô, bốn giáo sư Bungari, một giáo sư Hungari lần lượt sang thuyết trình về xã hội học. Ngoài ra, họ còn được nghe để tham khảo về kinh nghiệm điều tra xã hội học của một vài giáo sư Bỉ và Nhật Bản.

Trong quá trình học tập kinh điển Mác - Lênin về xã hội học, các cán bộ trẻ tuổi còn được thường xuyên tham gia vào các cuộc điều tra xã hội học để ngay từ đầu buổi đã xây dựng được tác phong luôn luôn gắn liền lý luận với thực tế. Được giáo dục kĩ các nguyên lý cơ bản về xã hội học Mác - Lênin, lại luôn được rèn luyện trong thực tế sinh động của cuộc sống, hơn 50 cán bộ xã hội học trẻ đã họp thành một đội ngũ xã hội học đầy nhiệt tình và triển vọng.

2. Hình thành một bộ máy xã hội học hợp lý về cơ cấu và thích hợp với Việt Nam. Từ ngày thành lập, Ban xã hội học đã tập trung nghiên cứu kinh nghiệm của các nước anh em, đã dịch hàng trăm tài liệu về lý luận và tổ chức xã hội học. Đó là những tài liệu quý báu để Ban xã hội học nghiên cứu và suy nghĩ về một bộ máy xã hội học có một cơ cấu hợp lý và thích hợp với hoàn cảnh Việt Nam. Hiện nay, ở các nước xã hội chủ nghĩa, mỗi viện xã hội học đều có cơ cấu tổ chức khác nhau, do nhiệm vụ cụ thể và tình hình cụ thể của mỗi nước quyết định.

Xuất phát từ tình hình Việt Nam và đường lối cách mạng của đảng, ban xã hội học lấy tư tưởng của đảng và chế độ làm chủ tập thể làm phương châm chỉ đạo công tác tổ chức của mình. Gắn liền với ba cuộc cách mạng, ban xã hội học tổ chức các bộ môn nhằm trước mắt nghiên cứu về toàn bộ cơ cấu xã hội Việt Nam từ hình thái kinh tế - xã hội cũ sang hình thái kinh tế - xã hội xã hội chủ nghĩa, nghiên cứu về các vấn đề quản lý xã hội, nghiên cứu về các vấn đề văn hoá mới. con người mới. Ngoài ra, Ban xã hội học còn xây dựng hai phòng quan trọng về nghiệp vụ là: Phòng lý luận và lịch sử và phòng phương pháp và kỹ thuật. Hai phòng đó vừa nắm được lý luận cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin về xã hội, vừa nắm những phương pháp điều tra hiện đại nhất để đi vào cuộc sống.

3. Tiến hành một loại điều tra thiết yếu. Công trình nhà nước giao cho Ban xã hội học là công trình nhà ở. Công trình này rất thích hợp với buổi đầu hoạt động của xã hội học. Đây là một trong những vấn đề thiết yếu bậc nhất của cuộc sống: vấn đề ở. Đồng thời, đây cũng là một vấn đề liên quan tới nhiều mặt sinh hoạt của con người: vấn đề quan hệ trong gia đình, vấn đề sinh hoạt ngoài giờ lao động, ăn, ở, ngủ, học tập, nghỉ ngơi, nuôi dạy con cái, vấn đề quan hệ với hàng xóm, vấn đề tiến hành các nhu cầu dịch vụ như mua bán, gửi trẻ, bệnh viện, sinh hoạt văn nghệ v.v.. Công trình này đã tập hợp được hàng trăm cộng tác viên là giáo sư, bác sĩ, kiến trúc sư và nhiều cán bộ cao cấp trong các ngành xây dựng, văn hoá, y tế, giáo dục. Hai mươi một công trình đạt được chung quanh vấn đề nhà ở đã bước đầu nêu lên những ý kiến về cải tiến công tác xây

dựng, phân phối nhà ở, góp phần giảm nhẹ khó khăn của nhân dân trong sinh hoạt hàng ngày.

Những đề tài tiến hành tại thành phố Hồ Chí Minh về tệ nạn xã hội do chủ nghĩa thực dân mới gây ra, về tâm trạng của các tầng lớp xã hội sau ngày giải phóng: công nhân, viên chức, trí thức; về tình hình các khu kinh tế mới, tình hình tôn giáo v.v.. đã bước đầu đạt được một số công trình xã hội học bổ ích.

Gần đây, Ban xã hội học lại hợp tác xã Viện Mác-LêNin nghiên cứu về cơ chế quản lý xã hội ở Thái Bình, hợp tác với Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam nghiên cứu về phụ nữ, hợp tác với trung ương Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh nghiên cứu về lối sống, hợp tác với Ủy ban Mặt trận Tổ quốc Trung ương nghiên cứu về các phong trào nếp sống mới, hợp tác với Sở Văn hoá Hà Nội nghiên cứu về sinh hoạt văn hoá của nhân dân. Những cuộc điều tra này đã đạt được những kết quả mong muốn và làm cho nhiều cơ quan thấy rõ thêm nữa về vai trò của xã hội trong đời sống.

4. Xây dựng các quan hệ tốt đẹp với các cơ quan trong nước và các Viện Xã hội học các nước anh em

Ban xã hội học ngày càng có quan hệ chặt chẽ với nhiều Bộ, nhiều ngành, và nhiều địa phương để cùng nhau tiến hành việc nắm thực tế trên cơ sở khoa học, góp phần hoàn thiện công tác quản lý, đồng thời nhận rõ thêm vai trò của xã hội học đối với việc cụ thể hoá đường lối của Đảng.

Việc giảng môn Xã hội học tại khoa Triết Trường Đại học Tổng hợp cũng như việc báo cáo về xã hội học tại nhiều nơi đã cung cấp những kiến thức cần thiết cho nhiều cán bộ và sinh viên về nhiều mặt điều tra xã hội.

Về mặt quốc tế, các Viện Xã hội học các nước xã hội chủ nghĩa đều có cảm tình nồng nhiệt với các ngành xã hội học Việt Nam. Hội nghị xã hội học các nước xã hội chủ nghĩa vừa qua tại Berlin đã giành riêng một buổi bàn về sự giúp đỡ cho CuBa và Việt Nam phát triển xã hội học.

Xã hội học Việt Nam là thành viên của Hội Xã hội học thế giới. Lãnh đạo Ban Xã hội học các nước xã hội chủ nghĩa đặt tại Vácna.

5. Những mặt yếu kém cần phải khắc phục. Bảy năm qua là một chặng đường ngắn ngủi để xây dựng một ngành Xã hội học. Tuy có đạt được một số thành tựu về công tác và tổ chức, trong việc xây dựng ngành Xã hội học, Ban xã hội học còn rất non kém trước yêu cầu ngày một cấp thiết của sự nghiệp cách mạng. Xã hội học chưa đi vào được một số vấn đề quan trọng và cấp thiết như tình hình về địa bàn cấp huyện, việc khoán sản phẩm tại các hợp tác xã, việc quản lý lao động, quản lý xí nghiệp, việc điều tra về trẻ em hư, việc nghiên cứu về tôn giáo, việc tìm hiểu về đời sống và tâm trạng người già, v.v..

Để công tác của mình có hiệu quả hơn nữa đối với xã hội, Ban Xã hội học cần được mở rộng thêm những bộ môn cần thiết, tập trung bồi dưỡng hơn nữa cho cán bộ trẻ để họ mau chóng trưởng thành, cần được sự hợp tác nhiều hơn nữa với các cơ quan để cùng tiến hành các cuộc điều tra chung.

Được sự quan tâm của Đảng và Nhà nước, được sự ủng hộ và giúp đỡ của các ngành các cấp, ban xã hội học quyết tâm nỗ lực nghiên cứu và công tác để ngày một đáp ứng nhiều hơn với những yêu cầu của cách mạng.

